

УДК 658.589

УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛІБА Н.С., ПЕКАР І.І.

Мукачівський державний університет

У статті досліджуються теоретичні основи організації аналізу інноваційної діяльності, обґрунтування необхідності й визначення напрямів аналізу інноваційної діяльності для прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: *аналіз інноваційної діяльності, підприємство - інноватор, управлінські рішення.*

Постановка проблеми. Ринкові умови господарювання з постійною зміною економічних та політичних факторів впливу вимагають підвищення рівня конкурентоздатності всіх рівнів національної економіки. Реальному сектору економіки і промисловим підприємствам, як основній складовій національної економіки, відводиться провідна роль у вирішенні цих питань. Але на сьогодні промислові підприємства стикаються з рядом проблем, пов'язаних саме з впливом факторів як зовнішнього (зміна політичної ситуації в країні, недосконала система оподаткування, недостатній рівень державної підтримки суб'єктів господарювання, зростання цін на енергоносії, зростання рівня інфляції та ін.), так і внутрішнього (зношеність основних фондів, недостатній рівень кваліфікації кадрів, недосконала система управління підприємствами та ін.) впливу. Це призводить до зниження якості товарів (робіт, послуг), втраті конкурентних позицій саме промислових підприємств. Наслідками проблем, які виникають на промислових підприємствах є: зниження обсягів виробництва, підвищення рівня собівартості продукції, зниження рівня продуктивності праці, погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання, зниження рівня вартості підприємства.

Одним з виходів із складної ситуації, що склалася на промислових підприємствах, є впровадження новітніх технологій виробництва, удосконалення матеріальної бази підприємств та використання новітніх форм і методів управління, тобто впровадження інновацій. Для забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо адаптації промислових підприємств до умов функціонування, які склалися, необхідно використання сучасних інструментів, насамперед, управлінського аналізу який буде спрямований саме на рішення поставлених цілей [5; 136 с.].

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Поняття управлінського аналізу виникло на заході в середині 80-х років ХХ сторіччя. Цьому питанню присвячено багато праць закордонних економістів-аналитиків: Друрі К., Хелферт, Ерик А., Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж., Скоун Т., Шим Дж. К., Сигел Дж. Г. Але автори виділяють управлінський аналіз як складову управлінського обліку, який виконує одну з основних функцій менеджменту, та не розглядають аналіз як самостійну функцію управління. На пострадянському просторі управлінський аналіз все частіше не відокремлюється від комплексного економічного аналізу суб'єктів господарювання, чому є підтвердження робіт М.И. Баканова, А.Д. Шеремета, Л.Т. Гіляровської, В. В. Ковальова, Г.В. Савицької, М.Г. Чумаченко, В.О. Меца та ін. У рамках використання управлінського аналізу на сучасному етапі розвитку ринкових умов функціонування промислових підприємств необхідне впровадження методики аналізу для прийняття інноваційних управлінських рішень.

Формування цілей статті. Метою даної статті є формування раціонального підходу до організації аналізу інноваційної діяльності, визначення напрямів

удосконалення методики аналізу інноваційної діяльності для прийняття управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні існують різні погляди щодо структури економічного аналізу. Серед науковців поширена думка щодо поділу аналізу фінансово-господарської діяльності на фінансовий та управлінський. Безперечно, такий поділ аналізу на фінансовий та управлінський є дещо умовним, пов'язаним, в першу чергу, з аналогічним поділом обліку. Варто відмітити, що думка вітчизняних науковців щодо фінансового та управлінського обліку є, на даний час, неоднозначною.

В основі *фінансового аналізу інноваційної діяльності* лежить аналіз показників фінансового стану підприємства-інноватора. В умовах практичного впровадження інноваційного проекту застосування методів фінансового аналізу дає можливість дослідити реальний фінансовий стан суб'єкта господарювання, побудувати факторну систему формування фінансових результатів, скласти модель оптимізації грошових потоків від інноваційної діяльності.

В свою чергу, в залежності від інформаційного забезпечення і зацікавленості різних груп користувачів у вивченні окремих питань фінансового аналізу інноваційної діяльності підприємства, фінансовий аналіз (як і фінансовий облік, фінансова звітність) поділяється на *зовнішній та внутрішній* [3, с. 123].

По відношенню до поставленої мети і періоду формування вихідних інформаційних ресурсів у структурі фінансового аналізу інноваційної діяльності можна виділити:

1) *перспективний аналіз* – застосовується для визначення основних довгострокових тенденцій і факторів розвитку інноваційного проекту. Результати такого аналізу є підставою для вибору найоптимальніших стратегічних рішень;

2) *оперативний аналіз* – виконується в процесі практичної реалізації інноваційного проекту для забезпечення ефективного управління процесами у випадку змін в економічній ситуації, відхилень від попередньо визначених показників діяльності підприємства - інноватора з метою своєчасного коригування управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативних явищ і зростання ефективності використання наявних ресурсів;

3) *ретроспективний аналіз* – проводиться за результатами інноваційної діяльності підприємства за минулий період. Дозволяє комплексно та всебічно діагностувати фінансовий стан суб'єкта господарювання, об'єктивно оцінити результати здійснення інноваційного проекту, інтерпретувати закономірності і тенденції розвитку інноваційних процесів на підприємстві, обґрунтувати перспективні управлінські рішення;

4) *попередній аналіз* – здійснюється у формі прогнозу результатів можливої діяльності підприємства до початку будь-яких господарських операцій і пов'язаний із розробкою проектів, фінансовим плануванням для обґрунтування варіантів управлінських рішень. Він передує безпосередньому процесу виробництва інноваційної продукції та проводиться у вигляді комплексного оцінювання та обґрунтування ефективності впровадження інноваційного проекту для уникнення помилок та неочікуваних ситуацій на етапах роботи над проектом та досягнення позитивного результату [4, с. 37; 3, с. 124].

Управлінський аналіз інноваційної діяльності виступає у якості посередника між інформаційною базою та управлінським персоналом підприємства та є одним із основних інструментів менеджера на етапі економічного обґрунтування прийняття рішень стосовно здійснення інноваційного проекту.

Метою аналізу інноваційної діяльності є: комплексна оцінка та обґрунтування доцільності, безпеки, масштабності та прибутковості здійснення інноваційних проектів; визначення напрямів інноваційного розвитку підприємства та пріоритетних галузей ефективного вкладення капіталу; розробка основних принципів та орієнтирів дієвої інноваційної політики; оперативне виявлення і усунення чинників, що впливають на відхилення фактичних показників проведення інноваційної діяльності від запланованих; розробка оптимальних управлінських рішень, спрямованих на успішну реалізацію інноваційного проекту, зміцнення конкурентних переваг підприємства, покращення його фінансового стану [2].

Етапами детального інноваційного аналізу є:

1. Аналіз і прогнозування напрямів науково-технічного прогресу (НТП) у досліджуваній і суміжній галузях. Цей етап необхідний для розуміння майбутніх технологічних і функціональних загроз.
2. Аналіз фонду проектів і результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) передбачає дослідження вже існуючих підходів.
3. Відбір найбільш ефективних проектів. На цьому етапі потрібно зрозуміти, які проекти є найпрогресивнішими та найефективнішими і яка ймовірність їхнього перетворення на інновації в майбутньому.
4. Аналіз ринку нововведень, який може бути представлений двома більшими блоками: ринком так званих контрактних НДДКР і ринком технологічних ліцензій.
5. Розробка інноваційної стратегії.
6. Аналіз капіталомісткості інновацій, необхідних для реалізації стратегій. На цьому етапі інноваційний аналіз переходить в інвестиційний.

Серед зарубіжних методик проведення аналізу інноваційної діяльності можна виділити такі основні напрями:

- аналіз і оцінка ефективності інновацій;
- розрахунок нормативної собівартості для визначення порівняльно-аналітичних показників ефективності інновацій;
- аналіз взаємозв'язків між показниками ефективності інноваційних проектів і показниками ефективності господарської діяльності;
- аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої діяльності підприємства.

Ефективність інновацій характеризується системою показників, які відображують кінцеві результати реалізації, а також співвідношення результатів і витрат, обумовлених розробкою, виробництвом й експлуатацією нововведень.

Перший напрям аналізу - розрахунок трьох основних показників:

- інтегральної ефективності, що враховує кінцеві результати реалізації інновацій у цілому, тобто інтегральний ефект інновацій у розробників, виробників, споживачів і бюджету;
- виробничої (оперативної), фінансової та інвестиційної ефективності, який ураховує кінцеві результати реалізації інновацій у кожного з учасників інноваційного процесу;
- бюджетної ефективності, що враховує фінансові результати здійснення інновацій для державного, регіонального й місцевого бюджетів.

Другий напрям аналізу - розрахунок нормативної собівартості для визначення порівняльно-аналітичних показників ефективності інновацій.

Застосування методики розрахунку нормативної собівартості для визначення порівняльно-аналітичних показників ефективності інновацій полягає в такому:

- підготовляють усю вихідну інформацію, необхідну для визначення обсягу

- нормативної собівартості продукції в рамках розробки інноваційного проекту (нового виробу або нової технології);
- розраховують капітальні вкладення, необхідні для реалізації інноваційного проекту;
- виконують розрахунок нормативної собівартості продукції по новому виробу або технології за кожною статтею калькуляції та в поелементному розрізі;
- розраховують порівняльно-аналітичні показники ефективності інноваційного проекту в базисних і прогнозних цінах двома методами:
- методом порівняння ефективності інноваційних проектів виходячи з рівневого значення (абсолютних величин) таких найважливіших показників, як прибуток, дохід, додана вартість і витрати на одну умовну одиницю продукції за аналоговою і новою технологією;
- методом розрахунку приростних показників ефективності інноваційних проектів (відносних величин) з виділенням інтенсивних і екстенсивних чинників зміни ефективності.

Така методика дасть змогу оцінити не тільки відносну, а й абсолютну ефективність інноваційного проекту (нової технології).

Третій напрям аналізу - вивчення взаємозв'язків між показниками ефективності інноваційних проектів і показниками ефективності господарської діяльності.

Аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства спрямований на визначення ступеня впливу реалізованих нововведень на:

- зростання доданої вартості й прибутку за рахунок економії трудових, матеріальних витрат, зменшення витрат на амортизацію та інші витрати, зниження собівартості продукції;
- зміна рентабельності майна та власного капіталу.

У процесі аналізу потрібно виявити тенденції в масштабі впливу нововведень на зміну узагальнюючих і часткових показників, які характеризують ефективність виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства в цілому.

Отже, в процесі аналізу впливу інноваційних проектів на ефективність діяльності підприємства встановлюють ступінь зміни узагальнюючих і часткових показників ефективності діяльності підприємства за рахунок сумарної дії всіх чинників і кожного чинника окремо.

У разі потреби здійснюють поглиблений аналіз причин, які мали вплив на невиконання бізнес-плану щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для аналізу впливу інноваційних проектів на зміну показників ефективності діяльності підприємства необхідно, щоб ефективність науково-технічних заходів і ефективність діяльності підприємства розраховувалися за допомогою показників, однорідних за економічним змістом.

Четвертий напрям аналізу - аналіз впливу інновацій на ефективність виробничої діяльності на прикладі двох основних показників - собівартості продукції і потенційного прибутку.

При аналізі в певній послідовності визначають:

- випуск продукції за попередній рік у цінах, що діяли на кінець року;
- собівартість виробленої продукції за попередній рік у цінах, що діяли на кінець року;
- витрати на одну умовну одиницю виробленої продукції в цілому та за елементами витрат за попередній рік у цінах і тарифах, що діяли на кінець року;
- частку окремих елементів витрат у загальній їх сумі;
- загальний обсяг виробленої продукції звітного року (за планом і фактично) у

- цінах, що діяли на кінець попереднього року;
- собівартість виробленої продукції у звітному році при збереженні умов її виробництва в базисному році в цінах, що діяли на кінець попереднього року. Із цією метою обсяг виробництва продукції у звітному році (без урахування зміни цін та інших умов) множать на рівень витрат попереднього року, перерахованих на ціни, що діяли на кінець попереднього року;
 - сумарну економію від зниження собівартості, що може бути отримана в планованому році за рахунок дії техніко-економічних чинників. При цьому в розрахунку впливу на собівартість продукції основних техніко-економічних чинників виділяють такі групи: 1) підвищення технічного рівня виробництва за рахунок реалізації інноваційних проектів; 2) поліпшення організації праці, виробництва й управління за рахунок реалізації нововведень; 3) зміна обсягу та структури продукції; 4) підвищення якості продукції;
 - собівартість загального обсягу виробленої продукції звітного року (за планом і фактично) у цінах, що діяли на кінець базисного року, в умовах виробництва планованого року. Для цього із собівартості виробленої продукції звітного року, розрахованої за рівнем витрат базисного року, віднімають сумарну економію собівартості, отриману за рахунок спільного впливу всіх техніко-економічних чинників;
 - рівень витрат на одну умовну одиницю виробленої продукції у звітному році (за планом і фактично) у цінах на кінець базисного року через розподіл величини собівартості звітного року в цінах на кінець попереднього і в умовах виробництва звітного року на вартість обсягу виробленої продукції звітного року в цінах попереднього;
 - відсоток зниження витрат на одну умовну одиницю виробленої продукції в звітному році за рахунок сумарної дії техніко-економічних чинників. Для цього різницю у витратах на одну умовну одиницю продукції звітного і попереднього року ділять на витрати (у копійках) на одну умовну одиницю виробленої продукції попереднього року. Отриманий результат множать на 100;
 - зміна собівартості продукції за рахунок зміни цін на сировину, матеріали, паливно-енергетичні ресурси та зміни вартості робочої сили;
 - собівартість звітного року (за планом і фактично) у цінах й умовах виробництва планованого року підсумовуванням собівартості звітного року в цінах попереднього року й умовах виробництва звітного року із загальною величиною зміни собівартості за рахунок зміни цін на сировину, матеріали, паливно-енергетичні ресурси, робочу силу та інші витрати;
 - зміна вартості виробленої продукції та прибутку у звітному році за рахунок зміни цін на готову продукцію, яку випускає і реалізує підприємство;
 - витрати на одну умовну одиницю виробленої продукції виходячи із собівартості продукції в цінах та умовах виробництва звітного року й вартості продукції звітного року в цінах попереднього року;
 - вартість загального обсягу виробленої продукції в цінах звітного року підсумовуванням вартості виробленої продукції в цінах попереднього року й загальної вартості зміни цін на готову продукцію у звітному році;
 - витрати на одну умовну одиницю виробленої продукції в цінах і умовах звітного року через розподіл собівартості виробленої продукції в цінах і умовах звітного року на вартість виробленої продукції в цінах звітного року [1; 35 с.].

Висновки. Отже, перелічені методики аналізу ґрунтуються на використанні комплексної системи показників з визначенням впливу впроваджених інновацій на основі показників діяльності: дохід, собівартість і прибуток. Дані методики із урахуванням

особливостей формування інформаційної бази для проведення аналізу інноваційної діяльності можуть бути використані у вітчизняній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кантаєва О. Удосконалення методики аналізу інноваційної діяльності для прийняття управлінських рішень/Кантаєва О., Галушко С.//Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 7. – С. 35 – 46.
2. Левицька О.О. Організація аналізу інноваційної діяльності [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgrp/ekon/2009_1/v45ek24.pdf.
3. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
4. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
5. Мушнікова С. А. Методичний підхід до оцінки рівня адаптивної гнучкості промислових підприємств у системі формування управлінських інновацій // Бізнес Інформ. – 2011. – №10. – С. 136–140.

АННОТАЦІЯ

УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследуются теоретические основы организации анализа инновационной деятельности, обоснования необходимости и определение направлений анализа инновационной деятельности для принятия управленческих решений.

Ключевые слова: анализ инновационной деятельности, предприятие - инноватор, управленческие решения.

SUMMARY

ADMINISTRATIVE ANALYSIS OF INNOVATIVE ACTIVITY

The article examines the theoretical basis of the analysis of innovation, the rationale for the analysis and identification of areas of innovation for management decisions.

Key words: analysis of innovation, enterprise - innovator, management decisions.

УДК 35.072

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ М. МУКАЧЕВА

БАЙСА К. Ю.

Мукачівський державний університет

Стаття присвячена вивченню особливостей формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів та, відповідно, забезпечення за рахунок дохідної бази належного фінансування провідних сфер життя населення. Досліджено основні джерела наповнення місцевих бюджетів, зокрема за рахунок податкових та неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та за рахунок міжбюджетних трансфертів. Проведено аналіз динаміки та структури видатків функціонального призначення місцевого бюджету.

Ключові слова: формування місцевих бюджетів, податкові та неподаткові надходження, трансферти, доходи від операцій з капіталом, видатки місцевих бюджетів.

На сучасному етапі розвитку економіки України питання, пов'язані з особливостями формування місцевих бюджетів, мають важливе практичне значення. Адже на сьогоднішній день бюджетні відносини в Україні характеризуються значною централізацією фінансових ресурсів, що своєю чергою негативно відображається на діяльність органів місцевої влади.

Таким чином, постає необхідність реформування сучасної системи та принципів формування та використання місцевих бюджетів, що повинно стати пріоритетним завданням органів державної влади.